

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Rytterskolen

Medlemsblad for Karlebo Lokalhistoriske Forening
3. årgang nr. 3.
Efterår 2009

Rytterskolen

udgives af **Karlebo Lokalhistoriske Forening** og udsendes til foreningens medlemmer samt områdets skoler.

Det tilstræbes at udsende 4 numre om året.

Redaktion:

Jens Erik Christiansen
(ansv.)

Åtoften 131, 2990 Nivå.
Tlf. 4914 0397

E-mail:

jensec2990@gmail.com
og

Niels Storgaard Simonsen
Fasanvænget 531,

2980 Kokkedal
Tlf. 4914 4163

Og 2341 5440

E-mail:

nss@fredensborg.dk

Hjemmeside:

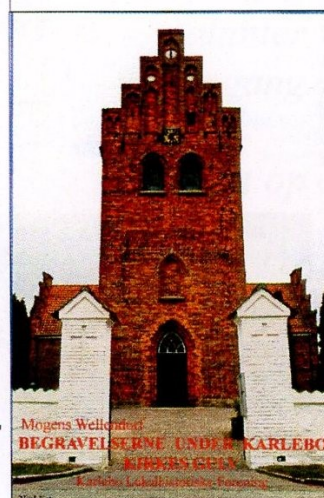
karlebo-lokalhistorie.dk

Eftertryk er tilladt efter aftale med redaktionen.

Indhold:

- s. 3: Medlemsnyt.
- s. 4: En bonde i Karlebo by i Karlebo Sogn.
- s. 11: Lokalhistorisk værksted i Nivå.
- s. 12: Et sagn om Nivå Kirke.

Som tillæg til dette medlemsblad medsendes Mogens Wellendorfs hæfte **Begravelserne under Karlebo Kirkes gulv.**

Forsidebilledet:

'Skovgaard' nord for Karlebo by med Grønholt Hegn i baggrunden. Gården blev i begyndelsen af 1800-tallet flyttet ud fra landsbyen til sin nuværende beliggenhed. Ejeren på det tidspunkt hed Poul Bendsen. Læs om hans bevægede liv på side 4 — 10.

(Foto: Fredensborgarkiverne.
Ukendt år)

Foreningsnyt

Lad ikke historien blive glemt

Sådan skriver vort æresmedlem, arkivleder Merete Carstens fra Fredensborg Arkiverne, i en artikel inde i bladet. Det er en opfordring, vi helt kan bakke op om i Karlebo Lokalhistoriske Forening. Vores virksomhed har netop til formål at udbrede kendskab til og vække interesse for Karlebo Sogn og Kommunes historie.

Merete Carstens opfordring kommer, fordi hun i artiklen meddeler, at der nu oprettes et Lokalhistorisk Værksted på Nivå Bibliotek. Her kan ”interesserede i lokalsamfundet beskæftige sig med dets historie på forskellige niveauer”, som hun skriver.

Jeg kan kun opfordre vore medlemmer til at tage imod denne opfor-

dring. Det er et rigtig godt initiativ, der især går ud på at indsamle, bearbejde og registrere historisk kilde-materiale. Et sådant arbejde er særdeles vigtigt for os i foreningen, når vi skal skrive om vores lokalhistorie. Der er næppe tvivl om, at dette tiltag bliver populært, for interessen for historie er stigende.

I Karlebo Lokalhistoriske Forening mærker vi denne stigende interesse. Foreningens medlemstal er næsten fordoblet indenfor de sidste to år. Og på Lokalhistorisk Museum i Avderød har vi haft et forrygende år med et besøgstal, der indtil nu er næsten fire gange så stort som hele sidste år.

**Med venlig lokalhistorisk
hilsen
Niels Storgaard Simonsen
Formand**

En bonde i Karlebo by i Karlebo Sogn

Poul Bendsen

1743—1823

Af Vibeke Fenger

Denne artikel skildrer en bondes liv, som det fremgår af kirkebøger, folketællingslister, brandtaxationsprotokoller og matrikelkort, alt sammen materiale, som findes i FredensborgArkiverne.

Denne lille beretning om Poul Bendsen er tænkt som et eksempel på, hvor meget man egentlig har mulighed for at få at vide om ganske almindelige mennesker, der engang har levet i sognet.

Poul Bendsens baggrund

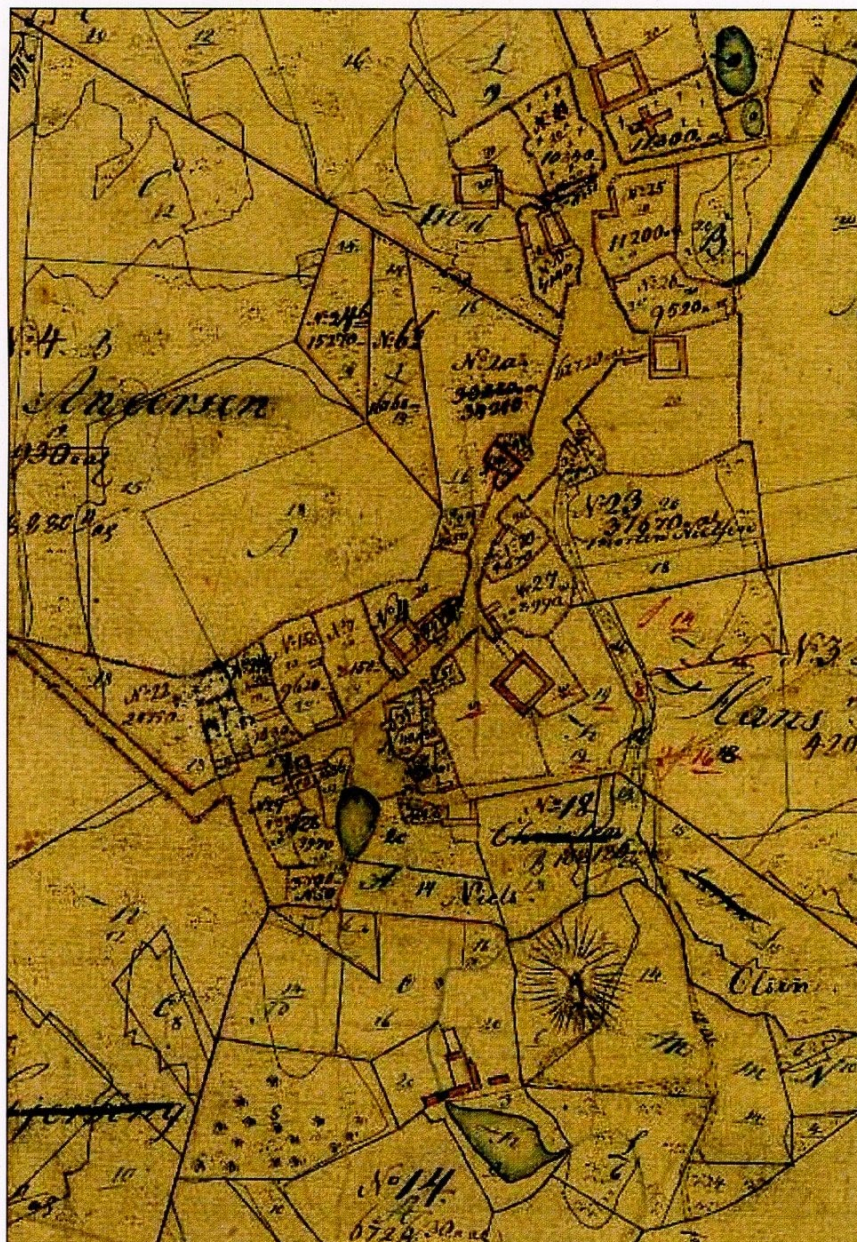
Poul Bendsen blev født i ægteskab i 1743 i Karlebo by som søn af Bent Andersøn. Hans fødselsdato kendes ikke. Den var åbenbart efter præstens opfattelse ikke så vigtig, at den skulle noteres i kirkebogen. Vigtig var der-

imod dåbsdagen. Han blev døbt den 1. december. Gudmoder var Lars Degns hustru. Vidner var Jens Jørgensøn og Niels Jørgensøn, begge fra Kirkelte. Moderens navn nævnes ikke i kirkebogen i forbindelse med Poul dåb. Det var ikke nødvendigt. Ifølge kirkebogen var forældrene blevet gift i 1738, og det fremgår, at moderen var Birgitte Jørgensdatter fra Avderød. De to faddere nævnt ovenfor var hendes brødre.

Faderen havde sandsynligvis en gård i fæste – måske den gård som den ældste søn, Anders Bendsen, senere havde.

Poul Bendsen var nummer to i en søskendeflok på fire, der alle blev voksne. Hans

Karlebo by 1811. Øverst ses kirken og præstegården og nederst møllen på bakken. Det har ikke været muligt at finde frem til, hvor Poul Bendsens gård lå. (Udsnit af kopi af matrikelkort. FredensborgArkiverne.)

ældre bror, Anders, blev født i efteråret 1740, og den yngre bror Lars i 1748. I 1752 fik han en lillesøster, Anne.

I 1761 blev Poul Bendsen konfirmeret, ca.17 år gammel. Forudsætningen for at han kunne blive konfirmeret, var, at han kunne sin katekismus. Derimod kunne han ikke skrive. Hans 'vidneunder-

skrifter' i kirkebogen er skrevet med ført ('paaholden') pen.

I 1779 mistede han sin 80-årige fader, der omtales i kirkebogen som gamle Bent Andersen.

Poul Bendsens familieliv

1. ægteskab: Som 31-årig blev han den 16. marts 1774

forlovet og den 25. marts samme år gift med en enke, **Anne Nielsdatter** fra Karlebo, der var 22 år ældre og mor til to sønner. Hun var med andre ord 53 år og dermed ikke i stand til at få børn. Man kan kun gisne om kærligheden. Men han blev gennem sit giftermål bonde, og da Anne døde den 14. juni 1787, 66 år gammel, skulle der skiftes med hendes børn - så nogen ejendom har der været.

2. *ægteskab*: Allerede 3 uger efter Annes begravelse blev Poul Bendsen den 6. juli 1787 forlovet med **Johanne Jensdatter** fra Hesselrød. De blev gift den 23. september 1787. Med Johanne Jensdatter fik Poul tre børn, der dog alle døde. Den første, Anne Kirstine, blev født den 20. juni 1789 og døde året efter, ét år gammel.

Den 30. april 1791 fik Poul en søn, der blev hjemmedøbt og kaldt Jens. Drengen døde allerede dagen efter. Den 3. februar 1793 fik Poul endnu en datter, men fødslen kostede moderen li-

vet; Anne døde den 12. februar, 30 $\frac{1}{4}$ år gammel i barsels seng. Den lille pige, Anne Margrethe, døde 32 uger gammel og blev begravet den 14. september.

3. *ægteskab*: To måneder efter Johannes død, blev Poul Bendsen den 12. april 1793 atter forlovet - denne gang med **Dorte Margrethe Mathiasdatter** fra Hesselrød, datter af gårdmand Matthias Poulsen. De to blev viet den 15. september 1793, dagen efter den lille pige Anne Margrethes begravelse, men ægteskabet blev kortvarigt, for Dorte Margrethe døde allerede den 18. august 1794, 29 år gammel. Det skete en måned efter, at hun havde født en søn, Matthias.

4. *ægteskab*: Den 51-årige Poul Bendsen var blevet enkemand for tredje gang, men også denne gang blev han hurtigt gift igen. Der gik ikke engang en måned, for den 14. september giftede han sig med **Anne Kirstine Nielsdatter** fra Avderød. Det gik så hurtigt, at de blev gift i hjemmet pr. kongebrev, så

snart der var blevet skiftet efter Pouls afdøde hustru, Dorte. På den måde kunne Poul og Anne Kirstine springe den krævede forlovelsestid over.

Hvorfor dette hurtige ægteskab? Det kunne skyldes, at enkemanden stod med et lille spædbarn, der skulle passes. Den lille Matthias døde dog allerede den 2. marts 1795, 7½ måned gammel.

Poul Bendsen havde i perioden 1789-1795 fået to døtre og to sønner. Men ved årsskiftet 1795-96 var han 52 år gammel og stadigvæk barnløs.

Med sin fjerde kone, Anne Kirstine' var han mere heldig. Hun fik to børn. Den 2. juni 1796 fik hun en datter, der fik navnet Johanne Marie, og som blev voksen og gift. Så sent som den 30. marts 1806, da Poul var 62 år gammel, fik de en søn, Niels. Også denne overlevede og arvede senere gården.

Poul Bendsen fik glæde af sin to børn. Johanne Marie blev konfirmeret i 1809 som nummer to og med karakteren "*meget god*", og om Ni-

els står der ved hans konfirmation, at han har gode kundskaber, og at hans opførelse er "*sædelig*".

Anset mand

Livet havde været hårdt for Poul Bendsen, men på hans gamle dage synes det som om, at alt tegnede sig mere lyst. Han var en af de ansete mænd i byen. Sønnen Niels var således ved dåben blevet båret af fruen på Prøvelyst.

Pouls ældre bror var gået på aftægt, men brorsønnen, Ole Andersen, havde ligeledes en god gård, sandsynligvis den nuværende Stenagergård. Hans kone og børn trivedes vel. Han havde gode relationer til sin brødre, og han havde andre gode venner i sognet. Han optrådte ikke så sjældent som fadder ved dåb eller som vidne til forlovelse.

Problemer i ægteskabet

Alligevel fik han store problemer. Han drak og bandede og blev voldelig over for sin kone og børn. Problemet blev så stort, at han og hans kone i

1820 måtte gå til mægling hos præsten. Her fik han at vide, at hvis han ikke tog sig sammen og ændrede sig, ville han blive erklæret umyndig, og så måtte der komme en anden mand på gården. Hvad mentes der med denne trussel? Betød det, at ægteparret skulle skilles, og konen i stedet skulle finde sig en anden ægtefælle? Men Poul erkendte problemet og lovede bod og bedring.

Knap tre år efter, den 21. marts 1823, døde han, godt 79 år gammel.

Afskrift af kirkebogen:

*Aar 1820 den 30te July indfandt sig i Præstegaarden Gaardmand i Karleboe **Poul Bendsen** 76 Aar gl og hans Hustrue **Anne Kirstine Nielsdatter** i min og Medhjælpernes Overværelse, da benævnte hans Hustrue fremkom med Besværing om hendes Mands stødende og ufredelige Opførsel, og tilkiendegav, at han ej alleene ofte og sædvanlig i Drukkenskab overfusede hende og Børnene med Skiildsord og uanstændige Talemaader, men ogsaa truet dem med Hug og voldsom Behandling. Konens*

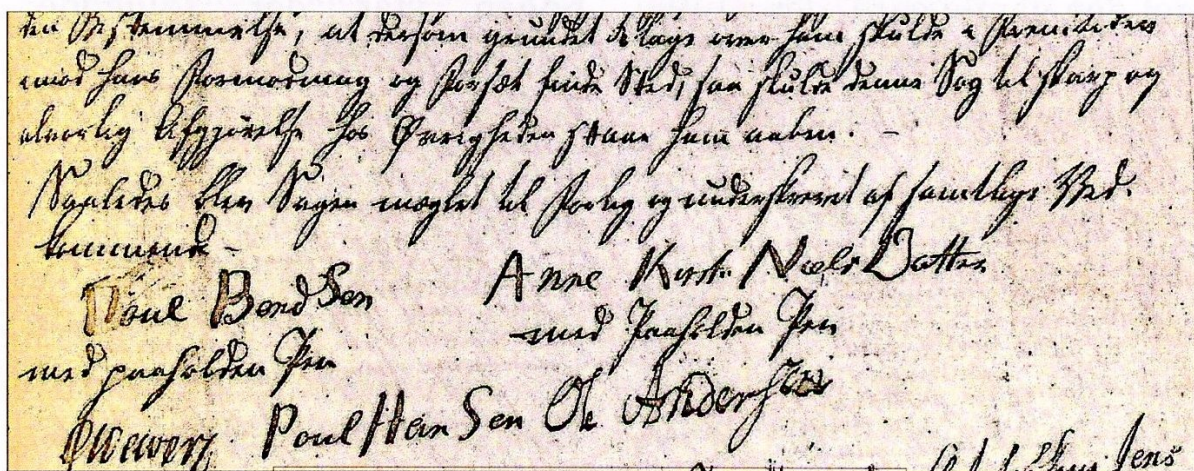
*Klager stadfæstedes ved Naboers og Paarørendes Udsigende, ligesom og af hendes egen Brodersøn Gaardmand **Ole Andersen** i Karleboe.*

Jeg tillige med Medhjælperne betydede ham alvorlig, at saadan hans Adfærd ikke alleene var stridende mod Christendom og Kongens Love, men at det ogsaa vilde blive en Nødvendighed, dersom han ikke forandrede og forbedrede sin Opførsel, at ansøge hos Øvrigheden om at faae ham erklæret umyndig og Konen med en anden god Mand beskikket til at forestaae Gaarden. Poul Bendsen kunne ikke fragaae, at hans Adfærd flere Gange i den senere Tid havde været larmende, ufredelig og fornærmende for hans Kone og Børn, gav i vor Overværelse sin Haand og Løfte fra sig paa, at han for Fremtiden skulde leve i Fred og god Forstaaelse med sin Hustrue og Familie, være mere maadeholden i Nydelse af stærk Drik for ikke at give dem grundet Aarsag til Klage over sig, ligesom saa ogsaa underkastede sig den Bestemmelse, at dersom

grundet Klage over ham skulde i Fremtiden imod hans Formodning og Forsæt finde Sted, saa skulde denne Sag til skarp og alvorlig Afgørelse hos Øvrigheden staae ham aaben. Saaledes blev Sagen mæglet til Forlig og underskrevet af samtlige Vedkommende.

Poul Bendsen
Med paaholden Pen
Anne Kirstine Nielsdatter
Med paaholden Pen
C Wewer   **Poul Hansen**
Ole Andersen

De 5 underskrifter i kirkebogen.
FredensborgArkiverne.

Gårdmand Poul Bendsen

Poul Bendsen var gårdmand. Han havde efter al sandsynlighed fået gården i fæste, da han blev gift med den 22 år ældre Anne Nielsdatter. Selvom hans gård ikke var en af de store helgårde, havde han indgået et fornuftigt ægteskab. I folketællingslisten fra 1787 omtales Poul Bendsen som gårdmand, og han har to tjenestefolk, en karl på 27 og

en tjenestepige på 22 år. I folketællingslisten 1801 har han 3 tjenestefolk, den 31-årige Jørgen Jensen, den 14-årige Ole Pedersen og den 17-årige Catrine Poulsdatter.

Gården er den nuværende Skovgaard, der ligger nord for Karlebo tæt ved Grønholt Hegn, og den var i 1811 på 38 tdr. land.

Brandtaxationsprotokollen fra begyndelsen af 1800-tallet

nævner, at gården bestod af et stuehus på 12 fag, der rummede 2 stuer med bilæggerovn i jern, kammer, køkken og et bryggers med indmuret bageovn og kedel samt tre avlsbygninger, alt til en forsikringsværdi på 860 rigsdaler. Bygningerne var forholdsvis nye, idet den gamle gård, der i 1793 var blevet forsikret for 350 rigsdaler, helt var revet ned.

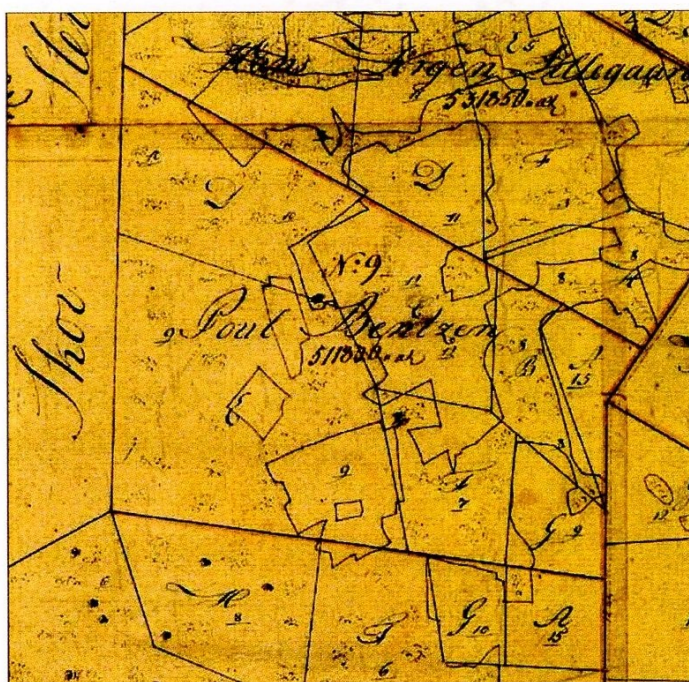
Poul Bendsens brødre

Poul Bendsen havde som tidligere nævnt god kontakt til sine to brødre. For eksempel var de faddere for hinandens børn.

Den ældre bror, Anders (1740-1826) havde overtaget den fædrene gård, og den yngre bror Lars var en overgang

hvervet soldat og blev senere husmand og hjulmand og boede hos Anders. Lars havde dog en mørk plet i sin fortid. Han havde nemlig fået et barn, Inger, sammen med Anna Pedersdatter udenfor ægteskab.

Under "Aabenbar skriftemaal for Leyermaal" i kirkebogen står der følgende: "Anna Pedersdatter i Karleboe for begangne Leyermaal med Lars Bendsen, ibo. Han er nu erworben Soldat." Det vil sige, at Anna Pedersdatter har måttet stå offentlig frem i kirken og forkynde sin brøde. Lars Bendsen er dog ikke sluppet helt ustraffet. Hans navn nævnes i kirkebogen, og han er blevet soldat.

Poul Bendsens parcel ved Grønholt Hegn (til venstre). Når selve gården ikke er indtegnet, hænger det måske sammen med, at den endnu ikke er blevet flyttet ud fra byen.

(Udsnit af matrikelkortet 1811. Efter kopi i FredensborgArkiverne.)

Lokalhistorisk værksted i Nivå

Af arkivleder Merete Carstens,
FredensborgArkiverne.

Mandag den 5. oktober kl. 13 starter et pilotprojekt på **Nivå Bibliotek**, hvor interesserede i lokalsamfundet kan beskæftige sig med dets historie på forskellige niveauer.

Man kan f. eks. gå ud og fotografere, og dermed dokumentere den forandring der sker, - eller man kan interviewe folk om deres fortid, -

Begge dele kan være led i en indsamlingskampagne, som kan være af generel karakter, men også have udgangspunkt i et bestemt tema.

F.eks. tog frivillige i arkivet, for nogle år siden initiativ til at indsamle salgsmaterialer fra ejendomsmæglere i omegnen.

De der er lidt teknisk minde-
de kan måske synes det er spændende at skanne billeder til billedregistreringen eller indsætte billeder til artikler i WikiFredensborg, og hvis man er meget dygtige til fotos, så er det også muligt at reparere på gamle, lettere ødelagte billeder.

De der interesserer sig for

samtidshistorie, vil opdage at de får en gevaldig viden, ved at klippe lokale artikler fra aviserne og sammenligne med avisartikler, der kun er få år gamle.

Alt materiale skal naturligvis ordnes og registreres, så det kan genfindes og benyttes. Men også det arbejde giver én et indblik i en spændende tid og en viden om fortiden, som er uforlignelig.

Det vigtigste er dog, at man mødes med ligesindede og udveksler erfaringer. Det giver overblik og ideer, som kan bruges til nye indsamlingskampagner eller artikler til tidsskrifter og til WikiFredensborg og derved udbrede kendskabet til lokalhistorien.

Lad ikke historien blive glempt!!!

Foreløbig mødes vi om mandagen. Det er muligt at komme mellem kl. 10 og kl. 19 dvs. i hele bibliotekets åbningstid.

Senere kan det dog være, at ugedagen bliver ændret, da flere forskellige funktioner skal tilgodeses i det samme lokale.

Et sagn om Nivå Kirke.

Af Jens Erik Christiansen.

En række oplevelsesfyldte egensvandring afsluttedes med et besøg på Nivå Kirkegård og i Nivå Kirke, hvor Niels Storgaard Simonsen viste rundt og fortalte.

Også sagnet om den gamle tjørn og kirken hørte vi. Det findes gengivet i Anders Uhrskovs bog, 'Folkesagn', fra 1922. Han havde i 1921 skrevet til alle nordsjællandske skole og bedt lærerne om at lade børnene skrive en stil om sagn og overtro og sende resultaterne til ham.

Der kom stile fra mange skoler, men desværre ikke nogen fra Karlebo Sogn. Men heldigvis var der på Hørsholm kommunale Mellem- og Realskole en elev, Ernst Christensen, der kunne bidrage med sagnet om

Møllerens Straf.

Ved Nivå Kirke staar en gammel Tjørn, om hvilken der gaar følgende Sagn.

Da Mølleren fra Nivå Mølle en Dag var paa Hjemturen fra København, knækkede en Vognkæp, medens han kørte i Rude Skov. Han tog et lille Træ og

skar det til en Vognkæp.

Det blev imidlertid opdaget, og dengang var der haarde Straffe for dem, der tog noget fra Skoven, og Mølleren blev kastet i Fængsel.

Da han efter udstaaet Straf atter kom Hjem, plantede han det paagældende Træ paa Bakken ved Møllen, idet han sagde: "Saa haard en Straf havde jeg ikke fortjent, og hvor jeg planter dette lille Træ, skal der engang bygges en Kirke."

Det lille Træ er nu vokset op til et stort tregrenet Tjørnetræ, og Kirken er ogsaa blevet bygget.

Den gamle tjørn sydvest for kirken